

Шевчук Л. М.,
*кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник,
докторант
Інституту педагогіки Національної академії
педагогічних наук України*

ДО ПИТАННЯ ПРО СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ «ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ НАВЧАННЯ» ТА «ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЯ НАВЧАННЯ»

Для ефективного навчання та розвитку сучасних здобувачів освіти необхідне з'ясування відповіді на запитання щодо співвідношення понять «диференціація навчання» та «індивідуалізація навчання».

У довідкових виданнях терміни «диференціація» й «індивідуалізація» визначено таким чином:

– «диференціація» – це «поділ, розчленування чого-небудь на окремі різномірні елементи [5, с. 759];

– «індивідуалізація» – «дія за значенням індивідуалізувати», а «індивідуалізувати» – «надавати кому-небудь, чому-небудь індивідуальних ознак, рис» [6, с. 188].

У результаті аналізу наукової літератури з'ясовано, що вітчизняні та закордонні науковці розглядають поняття «диференціація навчання» як педагогічну технологію (Я. Крупський Я., В. Михалевич), систему навчання (Н. Боженова), форму або спосіб організації навчальної діяльності учнів (С. Дорожкін, Г. Кувшинова, І. Осмоловська, П. Сікорський, Я. Фруктова), створення спеціальних умов для навчання (С. Покровська) або спеціалізованих шкіл, класів (П. Сікорський) тощо. За твердженнями вчених, для диференціації навчання характерні такі аспекти: навчання за різними навчальними програмами (С. Гончаренко, Л. Жовтан, І. Унт), відмінності між елементами дидактичної системи (М. Матвеева, І. Осмоловська, Я. Фруктова), урахування індивідуальних особливостей та відмінностей здобувачів освіти (А. Алехнович, Г. Васьківська, І. Дичківська, Г. Кувшинова, І. Осмоловська, П. Сікорський, І. Унт), поділ учнів на групи (Г. Бурма, Г. Васьківська, Л. Жовтан, І. Осмоловська, Я. Фруктова).

Запропоновано різні визначення поняття «індивідуалізація навчання». Наприклад, С. Гончаренко трактував поняття «індивідуалізація процесу навчання» як організацію освітнього процесу зі урахуванням відмінностей між учнями, їх здібностей, та відповідний вибір способів і прийомів навчання, темпу навчальної діяльності [1, с. 142]. За А. Кірсановим, індивідуалізація навчання – це дидактичний принцип, «система індивідуалізованих способів і

прийомів взаємообумовлених дій учителя й учнів», яка характерна для усіх етапів освітньої діяльності [2, с. 224].

Олександра Савченко трактувала термін-словосполучення «індивідуалізація навчання» як організацію освітнього процесу «з урахуванням індивідуальних особливостей учнів з метою створення сприятливих умов для реалізації їх пізнавальних можливостей, потреб, інтересів» і вважала диференційоване навчання ефективним засобом реалізації індивідуального підходу [9, с. 356].

За Павлом Сікорським [10], одним із основних принципів навчання – це принцип індивідуалізації. Олена Кузьміна [4] дотримується поглядів, що диференціація навчання лише один із видів індивідуалізації.

На думку Ірини Осмоловської, «індивідуалізація навчання» – це «граничний випадок диференціації», для якого властиве урахування особливостей окремих учнів, а не груп учнів (принаймні таке твердження уміщене у її статті) [7, с. 7]. Разом з тим, на сторінках одноосібної монографії вчена [8] пропонує тлумачення, які свідчать про синонімію понять «диференційоване навчання» та «індивідуалізація навчання». Обидва поняття І. Осмоловська трактує як організацію процесу навчання: у першому випадку характерне урахування індивідуально-типологічних особливостей здобувачів освіти, у другому – на основі обліку їхніх індивідуальних особливостей створення оптимальних умов для «реалізації потенційних можливостей» кожної особистості [8, с. 171].

Інге Унт підкреслювала, що не слід вважати поняття «диференціація навчання» та «індивідуалізація навчання» синонімами, та висловила власні міркування щодо сутності термінів-словосполучень:

– індивідуалізація навчання здійснюється шляхом урахування індивідуальних особливостей особистості («незалежно від того, які особливості, і в якій мірі враховуються» [11, с. 8]) у процесі навчальної діяльності у різних формах та завдяки застосуванню різних методів;

– диференціація навчання передбачає облік індивідуальних особливостей учнів у такій формі, коли їх об'єднують у групи на основі певних особливостей для подальшої окремої навчальної діяльності завдяки створенню закладів освіти, класів, навчанню за різними навчальними програмами та ін.

За переконаннями Наталії Ковчин [3], диференціацію навчання можливо реалізувати шляхом розподілу учнів на типологічні групи, адже, за своєю сутністю – це форма врахування їхніх індивідуальних особливостей. Дидактичні умови диференціації навчання містять діагностування й моніторинг індивідуальних особливостей учнів, реального та прогнозованого рівня пізнавальних можливостей.

Значна частина опитаних нами педагогів із різних областей України поняття «диференціація навчання» визначають переважно як урахування індивідуальних особливостей учнів (окремі педагоги уточнюють, що з об'єднанням їх у групи), пристосування змісту і процесу навчання до індивідуальних можливостей кожного здобувача освіти, «створення умов, за яких кожен учень міг би повноцінно оволодівати змістом навчального матеріалу, гармонійно розвивався відповідно до своїх індивідуальних можливостей, схильностей, інтересів».

Через обмеженість обсягу у тезах лише стисло проілюстровано різноманітність думок поглядів науковців щодо співвідношення понять «диференціація навчання» та «індивідуалізація навчання». Та, водночас, це дає змогу виокремити такі позиції: тотожність понять або відмінність, різні погляди щодо їх підпорядкування. На нашу думку, згадані поняття взаємопов'язані. Їх співвідношення залежить від того, яке поняття є предметом розгляду. Отже, по-перше, – реалізація диференціації навчання потребує урахування індивідуальних особливостей здобувачів освіти; водночас індивідуалізація навчання – це найвищий ступінь диференціації навчання. По-друге, – для індивідуалізації навчання диференціація є важливою умовою.

Список використаних джерел:

1. Гончаренко С. Український педагогічний словник К. : Либідь, 1997. 376 с.
2. Кирсанов А. А. Индивидуализация учебной деятельности как педагогическая проблема. Казань : Изд-во Казанского университета, 1982. 224 с.
3. Ковчин Н. А. Дидактичні умови диференціації навчання старшокласників : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.09. Кривий Ріг, 2010. 20 с.
4. Кузьміна О.В. Диференційоване навчання в умовах групової форми навчальної діяльності учнів початкової школи : автореферат дис. ... канд. пед. наук. : 13.00.09. Харків, 2002. 17 с.
5. Новий тлумачний словник української мови (у чотирьох томах). [укл. В.В. Яременко, О.М. Сліпушко]. Том 1. Київ : Аконіт. 1998. 910 с.
6. Новий словник української мови (у чотирьох томах). [укл. В.В. Яременко, О.М. Сліпушко]. Том 2. Київ : Аконіт. 1998. 910 с.
7. Осмоловская И. Дифференцированное обучение: некоторые вопросы теории и практики. *Вестник ТГПУ*. 1990. Выпуск 5 (14). *Серия: Педагогика*. С. 6-12.
8. Осмоловская И.М. Организация дифференцированного обучения в современной общеобразовательной школе. 2-е изд., перераб. и

- доп. М. : Издательство Московского психолого-социального института; Воронеж : Издательство НПО «МОДЭК», 2005. 216 с.
9. Савченко О.Я. Дидактика початкової школи: підручник для студентів педагогічних факультетів. К. : Генеза. 2002. 368 с.
10. Сікорський П.І. Теоретико-методологічні основи диференційованого навчання. Львів : Каменярь, 1998. 196 с.
11. Унт И.Э. Индивидуализация и дифференциация обучения. М. : Педагогика. 1990. 192 с.

Шульга О. В.,
аспірант кафедри педагогіки
Сумського державного педагогічного університету
імені А. С. Макаренка
Науковий керівник: Лянной Ю. О.,
доктор педагогічних наук, професор
ректор
Сумського державного педагогічного університету
імені А. С. Макаренка

ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛЯ ФІЗКУЛЬТУРИ ДО РОБОТИ ЗІ СПОРТИВНО ОБДАРОВАНИМИ УЧНЯМИ В УКРАЇНІ ТА ПОЛЬЩІ

У результаті стрімких змін в усіх сферах людського життя спостерігається зростання потреби в талановитих, усебічно розвинених особистостях. Фізкультура на сьогоднішній день є важливим інструментом здоров'язбережувальної освіти, а виховання обдарованої учнівської молоді цікавить багатьох вітчизняних та зарубіжних дослідників. Підготовка вчителя фізкультури для роботи зі спортивно обдарованими молодими людьми стає все більш актуальною, адже обдарована молодь – це гордість і надія нації, її перспективне майбутнє у світі.

Одним із ключових напрямів державної політики у сфері освіти є створення умов для гармонічного всебічного розвитку дитини як особистості та розвитку її обдарованості в різних сферах. Високий потенціал учня та його таланти в різних сферах дозволяють стати конкурентоспроможним на світовому ринку праці. Освіта обдарованих дітей та учнівської молоді – це пріоритетне завдання України, про що свідчить низка державних нормативних документів:

- Закон України «Про освіту» (1996 р.);
- «Про загальну середню освіту» (1996 р.);